

**INFORMACIJA O EVALUACIJI
PROGRAMA SUFINANSIRANJA SAMOZAPOŠLJAVANJA
START UP 2020**

Sarajevo, juna 2023. godine

SADRŽAJ

1. Uvod	2
2. Struktura pokazatelja.....	3
3. Osnovni elementi Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020.....	4
3.1. Cilj Programa.....	4
3.2. Ciljne grupe.....	4
3.3. Poticajne mjere i ciljevi.....	4
3.4. Javni poziv.....	6
4. Analiza socio-ekonomskog konteksta.....	6
5. Analiza metodologije izrade i realizacije Programa	9
6. Pregled postavljenih ciljeva.....	11
7. Analiza ciklusa programskih aktivnosti – faza realizacije Programa.....	12
8. Uočeni rizici i problemi tokom realizacije Programa	13
9. Pregled realizacije Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020– osnovni podaci.....	14
10.1 Pregled osnovnih pokazatelja realizacije pojedinih mjera po Programu	15
10. Mjerenje održivosti zaposlenja	23
11. Osnovna zapažanja i rezultati.....	24
12. Preporuke	26

1. Uvod

Evaluacija predstavlja periodično ocjenjivanje efikasnosti, efektivnosti, učinaka, uticaja, održivosti, relevantnosti i važnosti određenog projekta u kontekstu postavljenih ciljeva. Obično se provodi kao pregled polaznih pozicija - situacije, informacija, ciljeva, rezultata, aktivnosti, sredstava, sa ciljem da se ustanove iskustva koja će biti od pomoći za donošenje budućih odluka. Kraće rečeno, evaluacijom projekata se ocjenjuje stepen, izvršenja ciljeva i zadataka tj. ocjena učinka.

Okvirne kategorije evaluacije se mogu svrstati u dvije grupe:

- **Formativna evaluacija:** Daje povratne informacije o postignutim ishodima tokom odvijanja projekta
- **Sabirna evaluacija:** Ocjenjuje ishode ili učinak projekta

Izveštavanje omogućava da se sakupljene informacije koriste prilikom donošenja odluka radi poboljšanja izvršenja projekta.

- Analizu stanja i okruženja u kojem se odvija projekat;
- Identifikovanje problema sa kojima se suočava projekat i nalaženje rješenja;
- Osiguravanje da će sve aktivnosti na vrijeme biti provedene uz korištenje adekvatnih resursa;
- Određivanje mjere u kojoj su osigurana sredstva dobro utrošena tj. postigla najbolje efekte i da li je način na koji je projekat planiran bio najpodesniji;
- Primjenjivanje naučenih lekcija i iskustava iz jednog projekta na drugi i

U vezi naprijed navedenog, za potrebe ove informacije iskorišteni su rezultati prikupljeni u okviru monitoring aktivnosti praćenja pojedinih aspekata u realizaciji mjera/programa aktivne politike zapošljavanja.

Potrebno je imati u vidu da se realizacija Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020 odvijala u izuzetno teškim globalnim socio-ekonomskim i zdravstvenim okolnostima. Naime, na realizaciju Programa su uticali objektivni razlozi i to:

- **proglašenje stanja prirodne nesreće usljed pandemije Covid-19 i lockdown;**
- **masovno otpuštanje radnika;**
- **izbjegavanje preklapanja sa subvencijom iz Zakona o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica (Službene novine Federacije BiH, broj 28/20 – „Korona zakon“);**
- **preusmjeravanja sredstava sa pozicije za programe aktivnih politika zapošljavanja na poziciju isplata po osnovu materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba zbog otpuštanja velikog broja radnika;**
- **bolovanja-izolacija zaposlenika u javnim službama za zapošljavanje zbog Covid-19.**

Također, na proces realizacije Programa su uticali i nedovoljan rok za pripremu operativno – tehničkih segmenata, s obzirom na zaključak Parlamenta Federacije BiH prilikom usvajanja Finansijskog plana Zavoda za 2020. godinu da se javni poziv objavi do 28.02.2020. godine, a potrebna su bila još dva mjeseca za potpuno testiranje tehničkih alata.

Pored navedenog, tokom realizacije izvršene su određene intervencije koje je iziskivalo stanje pandemije u smislu pružanja vanredne podrške kroz sufinansiranje zapošljavanja u zdravstvenom sektoru.

2. Struktura pokazatelja

Informacija o evaluaciji Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020, sadrži osnovne informacije o elementima utvrđenim Programom: cilju, ciljnoj grupi, korisnicima poticaja, vrsti mjera i načinu realizacije ovog programa, kao i korištenim resursima, inputima, te kontekstu u kojem je realiziran ovaj program. Prezentirani su i podaci (tabelarno i grafički) o broju i strukturi poslodavaca s kojima su zaključeni ugovori, broju obuhvaćenih osoba, njihovoj spolnoj, dobnoj i kvalifikacijskoj strukturi, visini ugovorenih sredstava po mjerama. Također, u okviru strukture ove informacije prikazani su i sljedeći relevantni podaci:

- Analiza socio-ekonomskog konteksta i stanja u kojem je realizovan Program;
- Osnovni pokazatelji kretanja na tržištu rada;
- Osnovni elementi i kratak opis Programa i mjera;
- Analiza metodologije izrade i realizacije Programa;
- Analiza postavljenih ciljeva;
- Analiza ciklusa programskih aktivnosti – faza realizacije Programa;
- Broj osoba na evidenciji nezaposlenih (po kantonima, spolu, dobi, obrazovnoj strukturi i dr.) u 2019., 2020. i 2021. godini;
- Iznos planiranih, ugovorenih i realizovanih finansijskih sredstava;
- Aktivnosti u vezi Javnog poziva;
- Broj zaključenih ugovora;
- Struktura novoootvorenih registriranih poslovnih djelatnosti (osnovna obilježja);
- Broj osoba obuhvaćenih po mjerama (po strukturnim obilježjima);

U izradi ove informacije kao izvor verifikacije rezultata u korišteni su:

- izvještaji iz APZ modula JIS-a (modula za realizaciju mjera aktive politike zapošljavanja iz aplikacije Jedinственог informacionog sistema) i to: APZ detaljni pojedinačni pregled ugovora i APZ pregled poslodavac i zaposlenika;
- podaci pribavljeni od Sektora za aktivnu politiku zapošljavanja i Sektora za finansije;
- dokumentacija iz Sektora za aktivnu politiku zapošljavanja i Jedinice za realizaciju projekata sa drugim organizacijama i institucijama;

Podaci i rezultati analize korišteni su za provjeru učinkovitosti i evaluacije pojedinih mjera u okviru Programa, koja je izvršena u skladu s postavljenim ciljevima, tj. nakon proteka potrebnog vremenskog perioda od završetka sufinansiranja zapošljavanja.

Također, uvažavajući dobijene podatke i sugestije na osnovu datih preporuka moguće je izvršiti redizajniranje Programa ili pojedinih mjera u narednom periodu što bi trebalo dodatno poboljšati efikasnost i proces upravljanja Programom.

3. Osnovni elementi Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

3.1. Cilj Programa

Cilj Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020 je bio poticanje najmanje 2.000 osoba sa evidencije nezaposlenih u Federaciji BiH na samozapošljavanje, pokretanjem djelatnosti/društva, kao i na zapošljavanje drugih osoba sa evidencije nezaposlenih u pokrenutim djelatnostima.

3.2. Ciljne grupe

Ciljnu grupu su činile osobe, prijavljene na evidenciju nezaposlenih u Federaciji BiH prije dana objave javnog poziva, bez obzira na stepen obrazovanja i starosnu dob, a koje će nakon prijave na Javni poziv registrirati i održati djelatnost/društvo u trajanju od najmanje 12 mjeseci.

U Programu nisu mogle učestvovati osobe koje su po Javnom pozivu iz 2017., 2018. i 2019. godine koristile poticajna sredstva iz mjera za pokretanje samostalne djelatnosti, u čijoj realizaciji su učestvovali Zavod/službe, kao ni osobe koje su odjavile djelatnost/društvo u periodu od šest (6) mjeseci prije objave Javnog poziva za učešće u ovom programu.

3.3. Poticajne mjere i ciljevi

Programom su predviđene sljedeće mjere:

- ***Poduzetništvo za mlade 2020***

Ovom mjerom predviđeno je sufinansiranje samozapošljavanja mladih, dobi do 30 godina, bez obzira na spol, radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih prije dana objave Javnog poziva, radi pokretanja i registracije obrta/privrednog društva.

Zavod je mladim osobama, tj. korisnicima sredstava, sa kojima je zaključen ugovor o sufinansiranju samozapošljavanja, bez obzira na vrstu djelatnosti, tokom 12 mjeseci isplaćivao poticajna sredstva u iznosu od 500 KM (mjesečno). Osnovni iznos sufinansiranja se povećavao za 10% za osobe sa izrađenim individualnim planom zapošljavanja (IPZ) prije objave javnog poziva. Navedeni iznos se uvećavao za dodatnih 35 KM mjesečno na ime refundacije dijela troškova pokretanja djelatnosti/društva. Za realizaciju ove mjere predviđena su sredstva u iznosu od 3.500.000 KM.

- ***Poduzetništvo za žene 2020***

Ovom mjerom predviđeno je sufinansiranje samozapošljavanja žena, bez obzira na dob, radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih prije dana objave Javnog poziva, radi pokretanja i registracije obrta/privrednog društva.

Zavod je korisnicama sredstava, sa kojima je zaključio ugovor o sufinansiranju samozapošljavanja, bez obzira na vrstu djelatnosti, tokom 12 mjeseci isplaćivao poticajna sredstva u iznosu od 450 KM (mjesečno). Osnovni iznos sufinansiranja se povećavao za 10% za osobe sa izrađenim individualnim planom zapošljavanja (IPZ) prije objave javnog poziva. Navedeni iznos se uvećavao za dodatnih 35 KM mjesečno na ime refundacije dijela troškova pokretanja djelatnosti/društva. Za realizaciju ove mjere predviđena su sredstva u iznosu od 2.500.000 KM.

- ***Poduzetništvo za sve 2020***

Ovom mjerom omogućeno je sufinansiranje samozapošljavanja osoba, bez obzira na spol, dob, radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih prije dana objave Javnog poziva, radi pokretanja i registracije obrta/privrednog društva. Zavod je nezaposlenim osobama, tj. korisnicima sredstava, sa kojima je zaključio ugovor o sufinansiranju samozapošljavanja, bez obzira na vrstu djelatnosti, u narednih 12 mjeseci isplaćivao poticajna sredstva 420 KM (mjesečno). Osnovni iznos sufinansiranja se povećavao za 10% za osobe sa izrađenim individualnim planom zapošljavanja (IPZ) prije objave javnog poziva. Navedeni iznos se uvećavao za dodatnih 35 KM mjesečno na ime refundacije dijela troškova pokretanja djelatnosti/društva. Za realizaciju ove mjere predviđena su sredstva u iznosu od 4.820.343 KM.

- ***Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020***

Ovom mjerom omogućeno je sufinansiranje samozapošljavanja osoba, u skladu sa članom 2. Zakona o pravimademobiliziranih branilaca i članova njihovih porodica („Službene novine Federacije BiH“, broj 54/19), i to demobiliziranih branilaca/branitelja i demobiliziranih branilaca/branitelja dobrovoljaca, bez obzira na spol, dob, radno iskustvo i stepen obrazovanja, prijavljenih na evidenciju nezaposlenih prije dana objave javnog poziva, radi pokretanja i registracije obrta/privrednog društva. Zavod je nezaposlenim osobama, tj. korisnicima sredstava, sa kojima je zaključio ugovor o sufinansiranju samozapošljavanja, bez obzira na vrstu djelatnosti, u narednih 12 mjeseci isplaćivao poticajna sredstva 450 KM mjesečno za demobilizirane branioce/branitelje, odnosno 500 KM mjesečno za demobilizirane branioce/braniteljedobrovoljce koji su kao maloljetni dobrovoljno stupili u oružane snage. Osnovni iznos sufinansiranja se povećavao za 10% za osobe sa izrađenim individualnim planom zapošljavanja (IPZ) prije objave javnog poziva. Navedeni iznos se uvećavao za dodatnih 35 KM mjesečno na ime refundacije dijela troškova pokretanja djelatnosti/društva. Za realizaciju ove mjere predviđena su sredstva u iznosu od 1.000.000 KM.

- ***Druga prilika 2020***

Ovom mjerom omogućeno je sufinansiranje samozapošljavanja osoba, bez obzira na spol, dob, radno iskustvo i stepen obrazovanja. Za razliku od naprijed navedenih mjera gdje se prijava vrši elektronskim putem, za mjeru „Druga prilika“ nezaposlena osoba/podnosilac zahtjeva se direktno prijavljuje kantonalnoj službi za zapošljavanje podnošenjem popunjenog Prijavnog obrasca u papirnoj formi, redovnom poštom ili lično. Mjesečni iznos sufinansiranja samozapošljavanja po jednoj osobi u okviru ove mjere je bio 450 KM, a period sufinansiranja je 12 mjeseci. Navedeni iznos se uvećavao za dodatnih 35 KM mjesečno na ime refundacije dijela troškova pokretanja djelatnosti/društva. Sva pravila koja su se odnosila na status nezaposlenih osoba primjenjivala su se i u ovoj mjeri. Za realizaciju ove mjere predviđena su sredstva u iznosu od 2.179.657 KM.

- ***Zapošljavanje dodatnih radnika***

Ukoliko su korisnici navedenih mjera u okviru pokrenute djelatnosti/društva, osim sebe zaposlili i neku drugu osobu, prijavljenu na evidenciju nezaposlenih prije dana objave javnog poziva, mjesečno su im se isplaćivala/refundirala sredstva u iznosu od po 390 KM po svakoj zaposlenoj osobi, bez obzira na dob, radno iskustvo i stepen obrazovanja u trajanju od šest (6) mjeseci. Osnovni iznos sufinansiranja se povećavao za 10% za osobe sa izrađenim individualnim planom zapošljavanja (IPZ) prije objave javnog poziva.

3.4. Javni poziv

Javni poziv objavljen je 28.2.2020. u trajanju do 4.3.2020. godine putem web portala: www.fzz.ba.

4. Analiza socio-ekonomskog konteksta

Pojava virusa SARS CoV 2 i proglašenje pandemije COVID-19 uzrokovala je čitav niz negativnih posljedica sa zdravstvenog ali i socio-ekonomskog aspekta. U cilju sprečavanja širenja virusa i ozbiljnih zdravstvenih posljedica po stanovništvo, Vlada Federacije BiH je 18.03.2020. godine donijela Odluku o proglašenju stanja nesreće uzrokovano pojavom korona virusa (COVID-19) na području Federacije BiH (V broj: 408/2020), a Federalni štab Civilne zaštite i Federalno ministarstvo zdravstva usvojili su niz naredbi i mjera među kojima je, između ostalog, bila i mjera ograničenog kretanje ljudi kao i obustava rada za određene poslovne djelatnosti koja je trajala do 30.06.2020. godine.

Naročito je zabilježen negativan uticaj na djelatnost ugostiteljstva i hotelijerstva, te prerađivačku industriju i transport, ali lančano nakon toga i na ostale djelatnosti. Ovaj period ostao je u znaku otpuštanja radnika ali i snažne borbe u očuvanju radnih mjesta korištenjem svih raspoloživih resursa i mjera.

Različitim intervencijama i mjerama kroz zakone i druge propise, od federalnog do općinskog nivoa (subvencioniranje doprinosa, subvencioniranje plaće, uspostava Garancijskog fonda, moratorij na kredite, obustava obračuna i plaćanja zatezne kamate na javne prihode, ukidanje obaveze plaćanja akontacije poreza na dobit i akontacije poreza na dohodak, obustava postupaka prinudne naplate, subvencije za poslodavce iz oblasti turizma, obustava naplate naknade za iznajmljivanje prostora, ukidanje određenih taksi i td.) sistemski su ublažavane posljedice u privredi.

U 2020. godini nakon dužeg perioda zaustavljen je trend rasta broja zaposlenih osoba u Federaciji Bosne i Hercegovine iz prethodnih godina. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2020. godini prosječno je bilo zaposleno 520.162 radnika, što je u odnosu na prosjek 2019. godine (531.483) manje za 11.321 radnika ili 2,1%.

Smanjenje indeksa broja zaposlenih u 2020. u odnosu na 2019. godinu u najvećem omjeru zabilježeno je u sljedećim djelatnostima: Hotelijerstvo i ugostiteljstvo (-10,7%), Umjetnost, zabava i rekreacija (-7,3%), Prerađivačka industrija i Vađenje ruda i kamena (-4,4%), Poslovanje nekretninama (-4,1%), te Trgovina (-3,4%). U djelatnosti Hotelijerstvo i ugostiteljstvo u aprilu 2020. godine smanjenje broja nezaposlenih je iznosilo čak 25%, što znači da je svaki četvrti radnik u ugostiteljstvu tada ostao bez posla. Djelatnosti s najvećim indeksom rasta broja zaposlenih u 2020. godini u odnosu 2019. godinu zabilježen je u sljedećim djelatnostima: Informacije i komunikacije (4,6%), Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (3,3%), Zdravstvo i socijalna zaštita (2,1%) i Građevinarstvo 1,4%.

U 2020. godini zaustavljen je i višegodišnji trend smanjivanja broja nezaposlenih osoba u Federaciji Bosne i Hercegovine iz prethodnih godina. Tako je prosječan broj nezaposlenih u 2020. godini bio 321.581 i u odnosu na prosjek 2019. godine (313.570) povećan je za 8.011, odnosno 2,55%.

U skladu sa Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i Pravilnikom o evidencijama u oblasti zapošljavanja, u 2020. godini u Federaciji BiH na evidenciju službi za zapošljavanje prijavljene su 143.044 osobe, što je više od 19.000 u odnosu na 2019. godinu. Tako je i broj korisnika novčane naknade povećan u odnosu na 2019. godinu na 14.620 ili za čak 35%, što je zahtjevalo preusmjeravanje finansijskih

sredstava sa pozicije mjera aktivne politike zapošljavanja na poziciju materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba.

Ipak, prema Anketi o radnoj snazi koju provode statističke agencije u Bosni i Hercegovini, u periodu od 2017. do 2021. godine, stopa zaposlenosti se povećavala za 5,6%, a stopa nezaposlenosti se smanjila za 1,1%. Stopa aktivnosti još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou, u poređenju s podacima EU, ali je primjetan rast od 6,4% u navedenom periodu.

Tabela 1: Osnovne karakteristike stanovništva prema aktivnosti u Federaciji BiH u periodu 2017-2021

Ukupno	Ø 2017	Ø 2018	Ø 2019	Ø 2020	Ø 2021
Stopa aktivnosti 15-89	40,2	39,5	39,1	45,5	46,6
Stopa zaposlenosti 15-89	32,2	31,9	31,9	37,5	37,8
Stopa nezaposlenosti 15-74	20,0	19,2	18,4	17,5	18,9

Posmatrajući po spolu, stopa zaposlenosti kod žena je imala rast od 2,1%, a stopa nezaposlenosti je u navedenom periodu porasla za čak 4%, što ukazuje na težu poziciju žena na tržištu rada i potrebu većeg intervenisanja u smislu pružanja podrške zapošljavanju žena.

Tabela 2: Osnovne karakteristike žena prema aktivnostima u Federaciji BiH u periodu 2017-2021

Žene	Ø 2017	Ø 2018	Ø 2019	Ø 2020	Ø 2021
Stopa aktivnosti 15-89	29,3	28,7	29,3	32,8	33,9
Stopa zaposlenosti 15-89	23,1	22,5	23,0	25,5	25,2
Stopa nezaposlenosti 15-74	21,5	21,5	21,7	22,3	25,5

Posmatrajući kategoriju mladih u dobi od 15 do 24 godine, u skladu s propozicijama Ankete o radnoj snazi, u navedenom periodu stopa zaposlenosti za ovu kategoriju stanovništva je porasla za 1,1%, a stopa nezaposlenosti je smanjena za 4,2%.

Tabela 3: Osnovne karakteristike mladih prema aktivnostima u Federaciji BiH u periodu 2017-2021

Mladi	Ø 2017	Ø 2018	Ø 2019	Ø 2020	Ø 2021
Stopa aktivnosti 15-24	32,3	31,4	35	33,3	31,8
Stopa zaposlenosti 15-24	17,7	18,5	21,3	19,9	18,8
Stopa nezaposlenosti 15-24	45,2	41	39	40,3	41

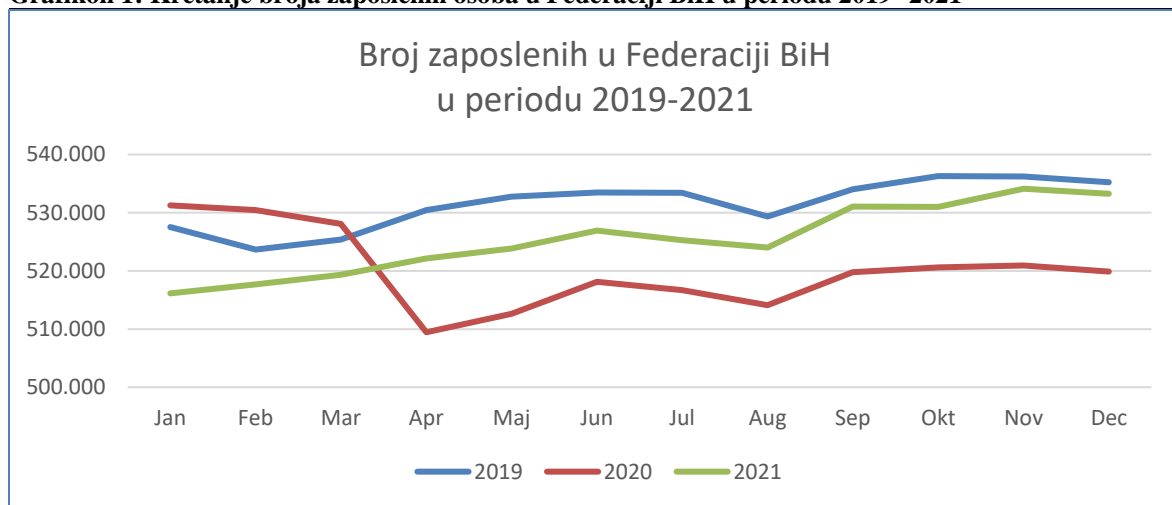
U posmatranju svih aspekta i faktora koji utiču na kretanja na tržištu rada obavezno je potrebno uzeti u obzir migracije bh. radne snage ka državama Evropske unije.

Potrebno je naglasiti da u 2021. godini dolazi do stabilizacije prilika na tržištu rada. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2021. godini prosječno je bilo zaposleno 525.397 radnika, što je u odnosu na prosjek 2020. godine (520.162) više za 5.235 radnika, odnosno 1%.

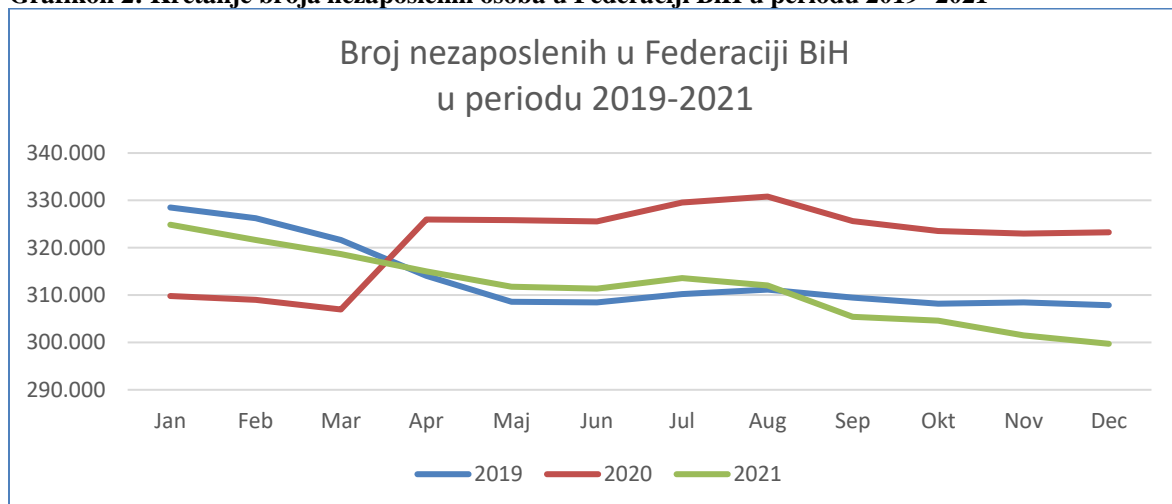
Prosječan broj nezaposlenih u 2021. godini bio je 311.679 i u odnosu na prosjek 2020. godine (321.581) manji je za 9.902, odnosno 3,1%.

Posmatrajući kategoriju mladih broj nezaposlenih se kretao od 78.728 u 2019. godini, da bi u 2020. godini porastao na 80.844. Ipak, u 2021. godini taj broj se ponovo smanjuje i to na 75.665.

Grafikon 1: Kretanje broja zaposlenih osoba u Federaciji BiH u periodu 2019- 2021

Grafikon 2: Kretanje broja nezaposlenih osoba u Federaciji BiH u periodu 2019- 2021

Važno je naglasiti da je javni poziv za realizaciju mjera iz ovog programa objavljen od 28.2. do 4.3.2020. godine. Međutim, zbog pandemije COVID-19 i Odluke o proglašenju prirodne nesreće od 17.3.2020. godine, realizacija Programa je zaustavljena odmah nakon proglašenja prirodne nesreće i nastavljena u julu 2020. godine, a što je u znatnom omjeru uticalo na dinamiku realizacije i efekte ovog programa. Stoga je evaluacija ovog programa provedena uvažavajući naprijed navedene činjenice.

5. Analiza metodologije izrade i realizacije Programa

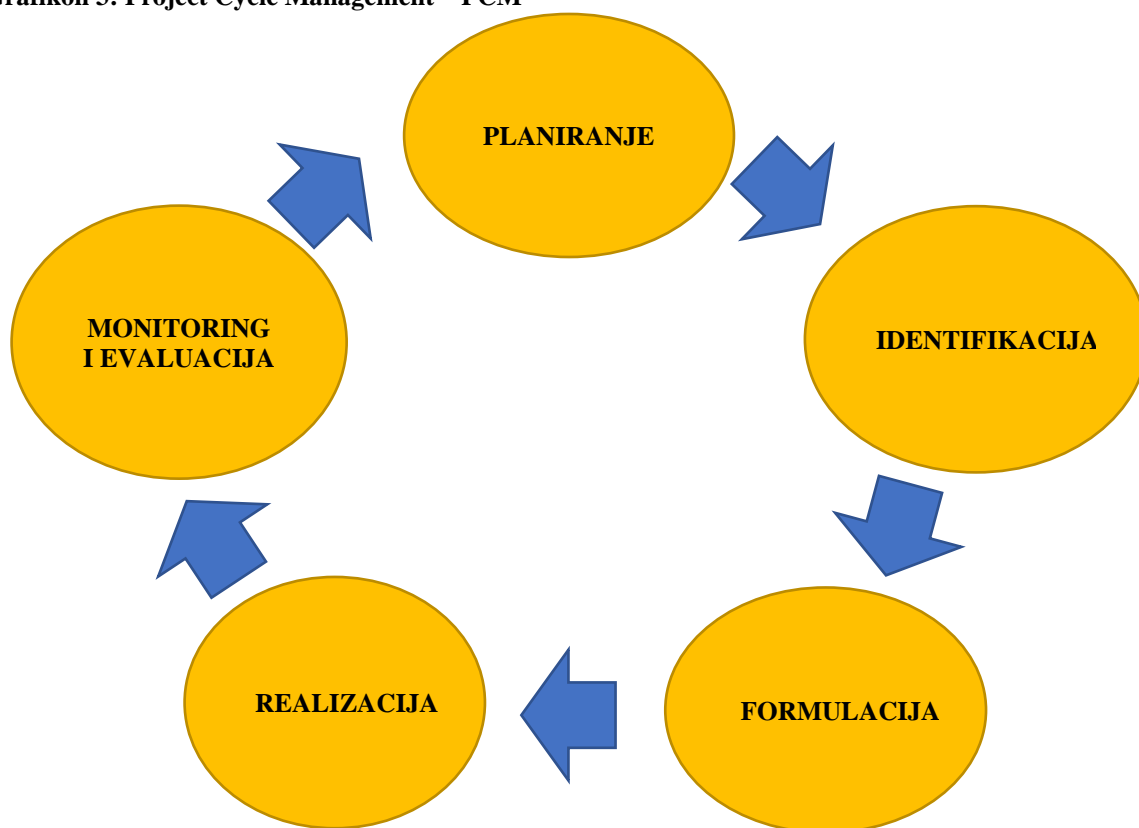
U okviru analize metodologije izrade i realizacije Programa može se konstatovati da su primjenjivani elementi metodologije **Project Cycle Management – PCM**.

U fazi programiranja tj. planiranja izrađeni su strateški programsko-planski dokumenti rada Zavoda u okviru kojih su utvrđeni strateški i operativni ciljevi, a koji su izrađeni na osnovu analize stanja uz primjenu SWOT-PESTLE analize i analiziranje pravnog i strateškog okvira (TroGodišnji plan rada Zavoda za period 2020-2022, Godišnji plan rada Zavoda za 2020. godinu i Program rada Zavoda za 2020. godinu, kao i Finansijski plan Zavoda za 2020.godinu s procjenom za 2021. i 2022. godinu). Formulirani su ključni strateški i operativni ciljevi, ciljne grupe i ostali elementi bitni za realizaciju Programa. Sve dokumente je usvojio Upravni odbor Zavoda i Vlada Federacije BiH.

Programom su utvrđeni: cilj, ciljne grupe, mjere, raspodjela sredstava po mjerama i službama, način sufinansiranja, način prijave i provjere prijave, proces zaključivanja ugovora, proces pravdanja i isplate sredstava, kontrola izvršenja ugovorenih obaveza iindikatora za praćenje realizacije i ocjenu uspješnosti efekata mjera.

Project Cycle Management – PCM – metodologija za izradu programa/projekta i njegovu realizaciju treba da sadrži sljedeće elemente i faze:

Grafikon 3: Project Cycle Management – PCM

U nastavku slijedi kratko objašnjenje svake pojedinačne faze ove metodologije:

- **Planiranje - programiranje**

Tokom prve faze projektnog ciklusa analizira se postojeća situacija (uz primjenu SWOT/PESTLE analize) u cilju uočavanja problema, utvrđivanja potreba, prilika i mogućnosti djelovanja. U odnosu na rezultate ovih analiza i prikupljenih podataka definišu se osnovni, strateški ciljevi, odnosno smjernice za dalji razvoj, te se planiraju potrebna

finansijska sredstva. Osnovne smjernice uglavnom su utvrđene strateškim dokumentima i zakonskim propisima koji daju opšti okvir za potencijalne projekte/programme.

- Identifikacija

U drugoj fazi ciklusa se konkretiziraju elementi iz prve faze, prepoznaju potencijalne aktivnosti i razmatra njihova izvodljivost. Prilikom konkretnijeg definisanja neophodno je voditi računa o relevantnosti u odnosu na probleme i potrebe ciljne grupe koja je u fokusu djelovanja.

- Formulacija

U ovoj fazi detaljno se definiše program/projekat, izrađuje se njegova matrica logičkog okvira. definišu se aktivnosti, plan njihove realizacije, rezultati i ciljevi koji se žele postići (koji trebaju biti SMART) tj. indikatori uspješnosti i potencijalni rizici u realizaciji. Zatim se utvrđuju ciljne grupe, način realizacije, dokumentacija, resursi, finansijska sredstva, monitoring i evaluacija. U ovoj fazi potrebno je konsultovati sve sudionike u realizaciji.

- Realizacija

Realizacija programa/projekta počinje objavom javnog poziva, a nakon što je usvojen od Upravnog odbora Federalnog zavoda za zapošljavanje i nakon što je prethodno usvojen Finansijski plan od Parlamenta Federacije BiH, kao i Program rada od Vlade Federacije BiH. Tokom ove faze implementiraju se aktivnosti u skladu sa uslovima koji su utvrđeni programom u cilju ostvarenja postavljenih ciljeva. Tokom ove faze provodi se i **monitoring** tj. periodično praćenje realizacije i napretka programa/projekata po utvrđenim parametrima u odnosu na očekivani ishod.

- Monitoring i evaluacija

Posljednja faza predviđena je za analiziranje realizacije, te analiziranje učinka kao i utvrđivanje da li su ostvareni postavljeni ciljevi. U ovoj fazi sagledava se šta je urađeno dobro, a šta je moglo i na koji način biti urađeno bolje. Informacije koje se dobiju tokom ove faze koriste se za novo planiranje/ programiranje.

Da bi ova metodologija dala bolje rezultate korisno je:

- koristiti pristup logičkog okvira u svim fazama kako bi se problemi što bolje analizirali i kako bi se pronalazila optimalna rješenja, kao i metodu STAR (utvrđivanje situacije, task - zadatka, aktivnost, rezultata)
- aktivno i kontinuirano uključivati i konsultovati zainteresovane strane tokom pripreme aktivnosti, ali i tokom svih ostalih faza
- precizno formulisati svrhu projekta i ciljeve
- pravovremeno izraditi/pripremiti sve dokumente i alate potrebne za realizaciju

Tabela 4: Predložena matrica logičkog okvira

MATRICA LOGIČKOG OKVIRA	LOGIKA INTERVENCIJE	INDIKATORI	IZVORI I SREDSTVA VERIFIKACIJE INDIKATORA	RIZICI I PRETPOSTAVKE
OPŠTI CILJ				
SPECIFIČNI CILJ				
REZULTATI				
AKTIVNOSTI				

6. Pregled postavljenih ciljeva

Analizom postavljenih ciljeva utvrđeno je da je broj osoba koji je planiran da će se zaposliti kvantificiran na nivou cijelog Programa, bez utvrđivanja kvantificiranih pojedinačnih ciljeva po mjerama, iako su za pojedine mjere utvrđena finansijska sredstva.

Cilj Programa i pojedinačnih mjera

Program se realizira s ciljem Poticanje najmanje 2.000 osoba sa evidencije nezaposlenih u Federaciji BiH na samozapošljavanje, pokretanjem djelatnosti/društva, kao i na zapošljavanje drugih osoba sa evidencije nezaposlenih u pokrenutim djelatnostima.

U vezi s navednim korisno je kod utvrđivanja ciljeva voditi se SMART principima.

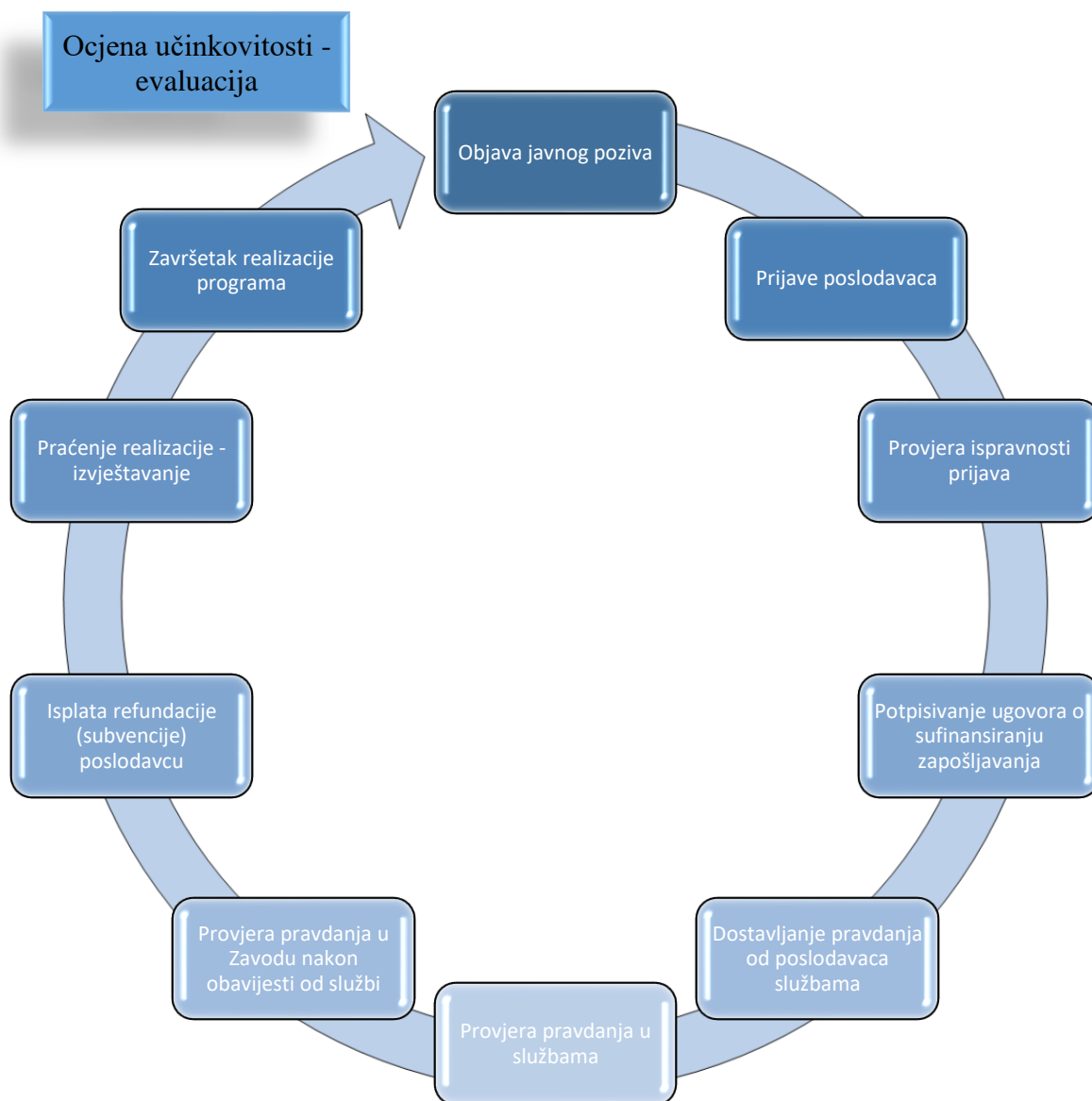
Tabela 5: SMART ciljevi

(S)pecific - (S)imple Specifični - Jednostavni	<ul style="list-style-type: none">• Jasno i jednostavno su definisani. Odgovaraju na pitanja: Šta se želi postići? Koji je očekivani ishod djelovanja?
(M)easurable Mjerljivi	<ul style="list-style-type: none">• Mjerljivi su i odgovaraju na pitanje: Kako znamo da je ishod ostvaren i cilj postignut?
(A)chievable Dostižni	<ul style="list-style-type: none">• Sagledavaju mogućnost njihovog dostizanja uzimajući u obzir raspoložive resurse.
(R)elevant - (R)ealistic Relevantni - Realni	<ul style="list-style-type: none">• Značajni su, realni i relevantni za oblast i stanje i orijentisani na rezultat.• Povezani su s poslovnim procesima i ciljevima institucije.
(T)ime-bound Vremenski ograničeni	<ul style="list-style-type: none">• Utvrđeni su rokovi za praćenje ostvarenja ciljeva i ključnih rezultata.

7. Analiza ciklusa programskih aktivnosti – faza realizacije Programa

Na grafičkom prikazu dat je pregled pojedinačnih faza realizacije Programa tj. ciklusa programskih aktivnosti prikazanih u 10 koraka, od objave javnog poziva do završetka Programa.

Grafikon 4: Ciklus programskih aktivnosti

Najveće zagušenje i kašnjenje u predstavljenom ciklusu je evidentirano u fazi provođenja radnji u vezi potpisivanja ugovora, provjere, te u fazi isplate sredstava poslodavcima. Jedan od glavnih uzroka navedenom su tadašnji problemi informatičkog rješenja za praćenje realizacije Programa, a koji su u međuvremenu riješeni.

8. Uočeni rizici i problemi tokom realizacije Programa

Tabela 6: Nivo i vrsta rizika

R. br.	Rizik	Nivo	Vrsta i područje	Komentar -opis
1.	Obustava realizacije Programa zbog pandemije Covid-19	Visok	Strateški/ Operativni; Prekid kontinuiteta poslovanja;	Lockdown i tromjesečni prekid realizacije Programa po nalogu Vlade FBiH, zbog proglašenja stanja prirodne nesreće uticali su na dinamiku realizacije;
2.	Otežano ostvarivanje postavljenih ciljeva	Visok	Strateški; Finansije; Reputacija;	Preusmjeravanje značajnog iznosa sredstava namijenjenih za APZ prema materijalnoj i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih zbog povećanih potreba u tom segmentu rada; Izbjegavanje preklapanja sa „Korona zakonom“;
3.	Usporena isplata sredstava korisnicima	Visok	Strateški; Finansije; Reputacija; Prekid kontinuiteta poslovanja;	Usporena realizacija - isplata sredstava korisnicima usljed problema uzrokovanih pandemijom Covid-19 i pratećih mjera protiv pandemije, te bolovanja-izolacije zaposlenika javnih službi za zapošljavanje i tehničkih problema;
4.	Tehnički i operativni problemi u realizaciji Programa (aplikativni modul u JISu) dokumentacija operativni rad	Visok	Operativni; Reputacija; Prekid kontinuiteta poslovanja;	Obaveze (po zaključku Parlamenta FBiH) da se javni poziv objavi do 28.2.2020 – nedostajala su dodatna 2 mjeseca za potpuno testiranje i pripremu aplikacije za upotrebu; Nedovoljno pripremljena prateća dokumentacija; Sporiji proces isplate sredstava poslodavcima zbog tehničkih problema; Usporen proces sklapanja ugovora zbog tehničkih problema;
5.	Otežana komunikacija	Visok	Operativni; Reputacija;	Otežana komunikacija na relaciji službe – Zavod kao i poslodavci i nezaposlene osobe – Zavod;

Uočeni rizici na strateškom i operativnom nivou su u sljedećim područjima: finansije (u smislu nerealiziranih sredstava zbog otežavajućih objektivnih okolnosti – lockdown, pandemija Covid-19, preusmjeravanje sredstava na materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba usljed masovnog otpuštanja radnika), reputacija (gubitak povjerenja javnosti usljed otežane komunikacije) i kontinuitet poslovanja (prekid realizacije duži vremenski period (tri mjeseca) po nalogu Vlade Federacije BiH tokom lockdown-a).

9. Pregled realizacije Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020– osnovni podaci

Osnovni podaci o realizaciji ovog programa u kontekstu ugovorenih sredstava (stanje 31.12.2021. godine), te broja samozaposlenih osoba tj. registrovanih poslovnih djelatnosti i zaposlenih osoba u okviru novootvorenih registrovanih poslovnih djelatnosti su kako slijedi:

Za realizaciju mjere **Poduzetništvo za mlade 2020:**

- ugovorena su sredstva u iznosu od 1.259.275 KM
- potpisano je 180 ugovora s osobama koje su registrovale poslovnu djelatnost
- dodatno je zaposleno 28 osoba u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima
- obuhvaćeno je ukupno 208 osoba i to: 71% muškaraca, a 29% žena.

Za realizaciju mjere **Poduzetništvo za žene 2020:**

- ugovorena su sredstva u iznosu od 1.703.177 KM
- potpisano je 275 ugovora s osobama koje su registrovale poslovnu djelatnost
- dodatno je zaposleno 21 osoba u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima
- obuhvaćeno je ukupno 296 osoba i to: 2% muškaraca, a 98% žena.

Za realizaciju mjere **Poduzetništvo za sve 2020:**

- ugovorena su sredstva u iznosu od 2.448.007 KM
- potpisana su 404 ugovora s osobama koje su registrovale poslovnu djelatnost
- dodatno je zaposleno 82 osoba u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima
- obuhvaćeno je ukupno 486 osoba i to: 84% muškaraca, a 16% žena.

Za realizaciju mjere **Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020:**

- ugovorena su sredstva u iznosu od 480.029 KM
- potpisana su 74 ugovora s osobama koje su registrovale poslovnu djelatnost
- dodatno je zaposleno 7 osoba u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima
- obuhvaćeno je ukupno 81 osoba i to: 94% muškaraca, a 6% žena.

Za realizaciju mjere **Druga prilika 2020:**

- ugovorena su sredstva u iznosu od 3.123.782 KM
- potpisano je 485 ugovora s osobama koje su registrovale poslovnu djelatnost
- dodatno je zaposleno 95 osoba u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima
- obuhvaćeno je ukupno 580 osoba i to: 54% muškaraca, a 46% žena.

Ukupno po svim mjerama:

- ugovorena su sredstva u iznosu od 9.014.270 KM ili 64,4% od planiranog
- obuhvaćena je 1.651 osoba (957 muškarca (58%) i 694 žene (42%)) ili 83% od planiranih 2.000.

I pored brojnih problema obrazloženih prethodno, monitoring i evaluacija Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020 pokazuju da su Federalni zavod i kantonalne službe za zapošljavanje, putem ovog programa, uspjeli obuhvatiti čak 1.651 osobu od kojih je 1.418 registrovalo poslovnu djelatnost a 233 su dodatno zaposlene u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima. Bitno je napomenuti da je znatan dio sredstava preusmjeren na poziciju isplata po osnovu materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih osoba zbog otpuštanja velikog broja radnika usljed pandemije Covid-19.

10.1 Pregled osnovnih pokazatelja realizacije pojedinih mjera po Programu

Tabela 7: Pregled realizacije pojedinačnih mjera po ugovorenim sredstvima i broju zaposlenih osoba (spol, prosječna dob i prosječan period nezaposlenosti)

Naziv mjere	Ugovoreno sredstava u KM	Broj planiranih osoba	Broj osoba po mjerama	M	Ž	% uhvaćeno od planiranog broja osoba	Prosječna dob	Prosječan period nezaposlenosti u mjesecima	Prosječan iznos subvencije
Poduzetništvo za mlade 2020	1.259.275	2.000	208	147	61	82,6%	28	17	
Poduzetništvo za žene 2020	1.703.177		296	7	289		44	29	
Poduzetništvo za sve 2020	2.448.007		486	411	75		42	38	
Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020	480.029		81	76	5		50	42	
Druga prilika 2020	3.123.782		580	316	264		39	69	
UKUPNO	9.014.270		1.651	957	694		41	39	

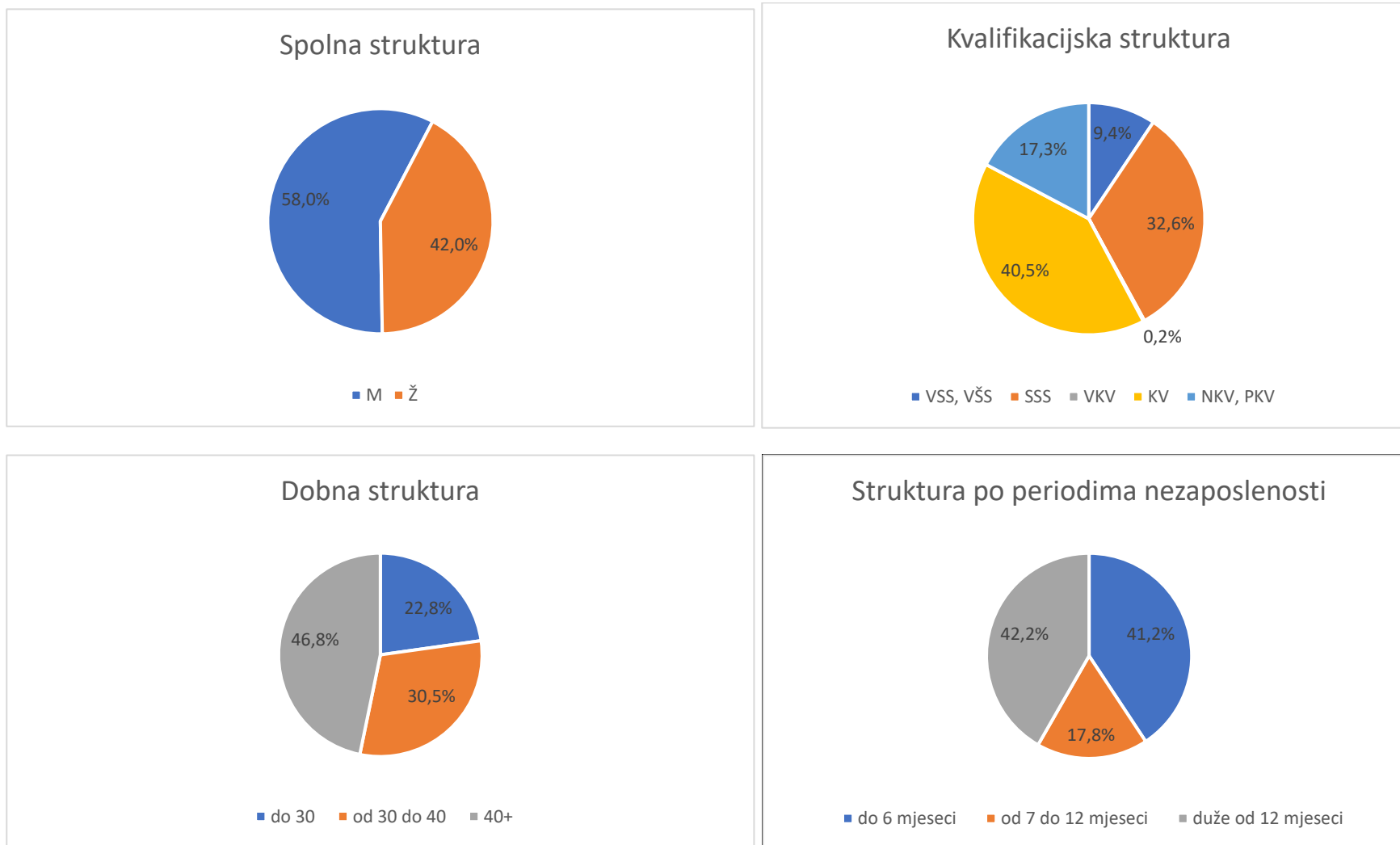
Tabela 8: Pregled broja novoregistrovanih djelatnosti i broja osoba dodatno zaposlenih u tim djelatnostima u sklopu Programa

Naziv mjere	Broj osoba koje su registrovale djelatnosti	Broj osoba dodatno zaposlenih u registrovanim djelatnostima	Ukupan broj osoba po mjerama
Poduzetništvo za mlade 2020	180	28	208
Poduzetništvo za žene 2020	275	21	296
Poduzetništvo za sve 2020	404	82	486
Poduzetništvo za DB 2020	74	7	81
Druga prilika 2020	485	95	580
UKUPNO	1.418	233	1.651
%	85,9%	14,1%	100%

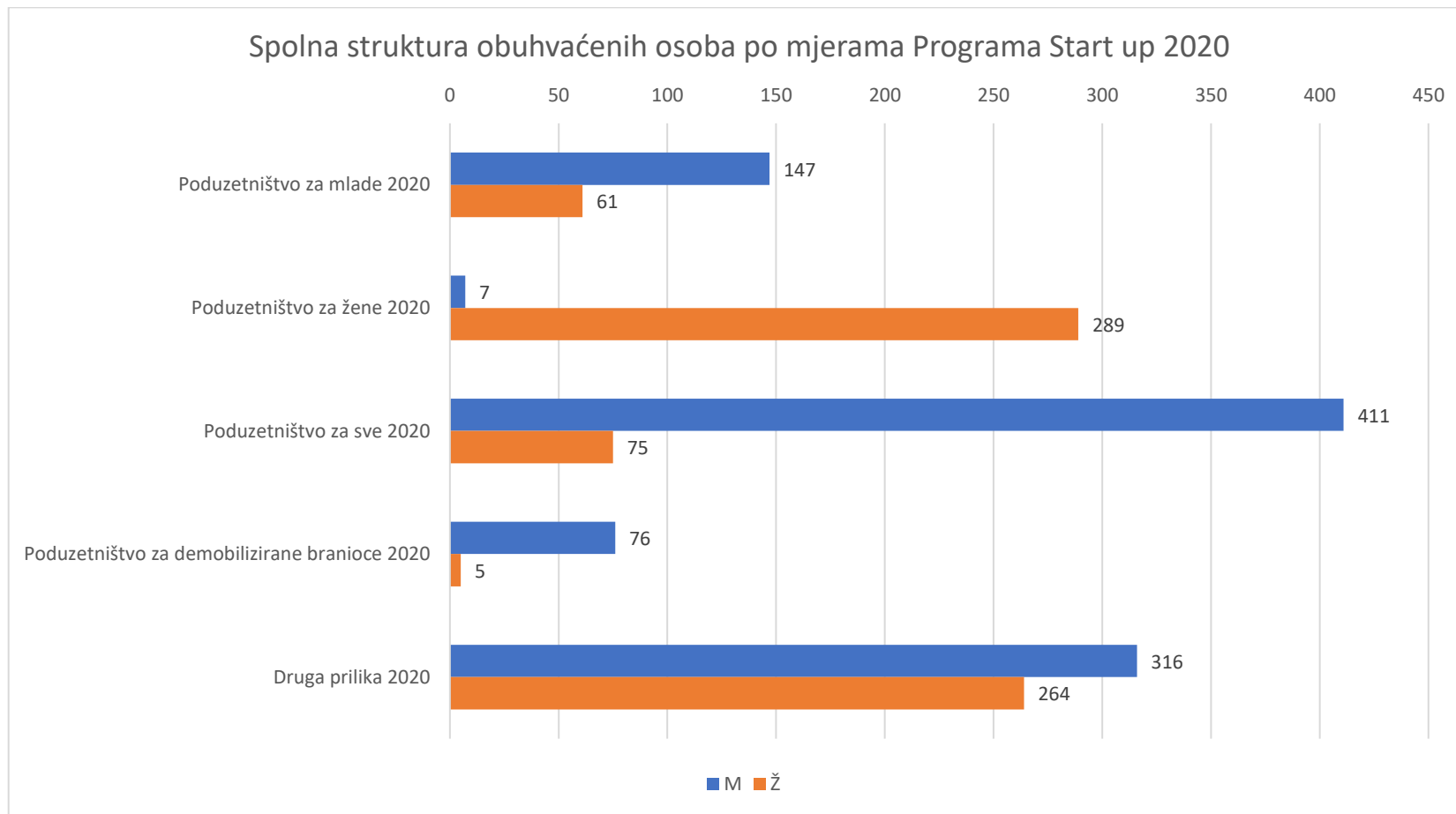
Tabela 9: Spolna, kvalifikacijska i dobna struktura i dužina trajanja nezaposlenosti osoba zaposlenih po mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

Naziv mjere	Spolna struktura		Broj osoba po mjerama	% od ukupno zaposlenih	Kvalifikacijska struktura					Dobna struktura			Period nezaposlenosti		
	M	Ž			VSS, VŠS	SSS	VKV	KV	NKV, PKV	do 30	od 30 do 40	40+	Nezaposleni do 6 mjeseci	Nezaposleni od 7 do 12 mjeseci	Nezaposleni duže od 12 mjeseci
Poduzetništvo za mlade 2020	147	61	208	12,6%	33	86	1	70	18	164	34	10	98	36	74
Poduzetništvo za žene 2020	7	289	296	17,9%	30	106	0	99	61	23	107	166	97	61	158
Poduzetništvo za sve 2020	411	75	486	29,4%	38	126	0	228	94	40	176	270	184	70	232
Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020	76	5	81	4,9%	1	18	0	44	18	0	0	81	28	13	40
Druga prilika 2020	316	264	580	35,1%	53	203	2	228	94	149	186	245	273	114	193
UKUPNO	957	694	1.651	100,00%	155	539	3	669	285	376	503	772	680	294	697
%	57,9%	42,1%	100,00%		9,4%	32,6%	0,2%	40,5%	17,3%	22,8%	30,5%	46,8%	41,2%	17,8%	42,2%

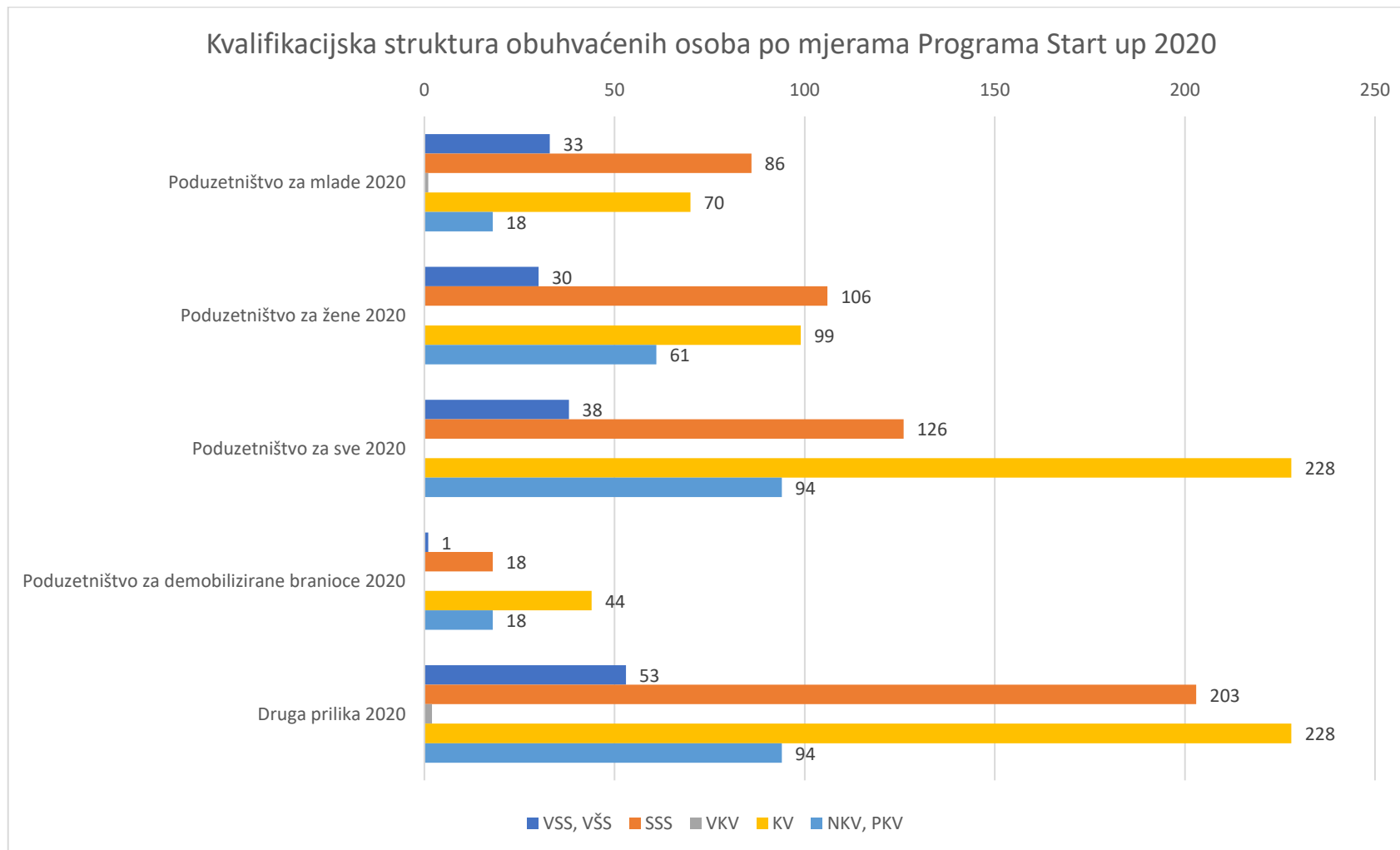
Grafikon 7: Spolna, kvalifikacijska i dobna struktura i dužina trajanja nezaposlenosti osoba obuhvaćenih svim mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

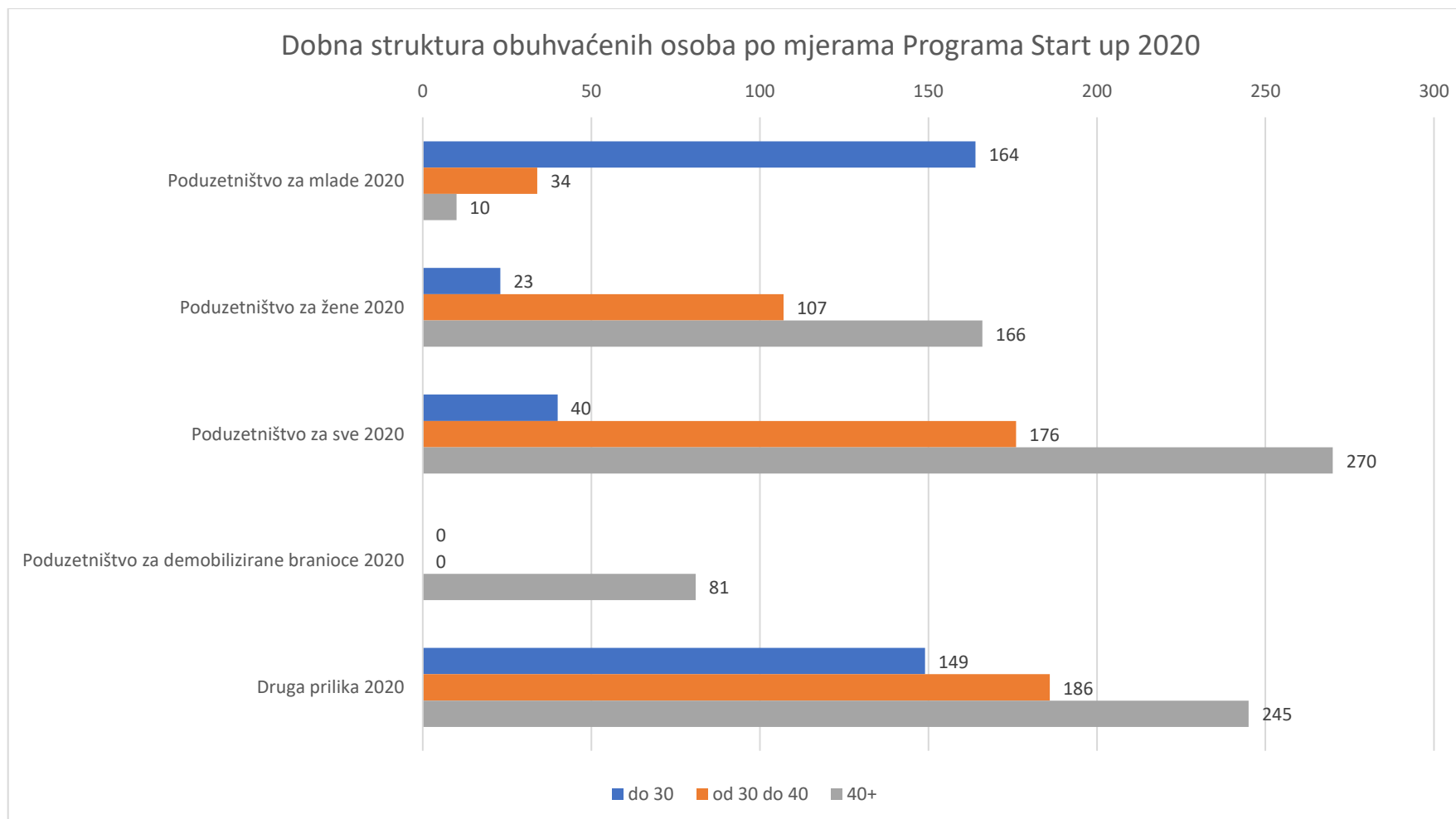
Grafikon 7: Spolna struktura obuhvaćenih osoba po mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

Grafikon 8: Kvalifikacijska struktura obuhvaćenih osoba po mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

Grafikon 9: Dobna struktura osoba zaposlenih po mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

Grafikon 3: Prikaz ostalih karakteristika osoba obuhvaćenih po svim mjerama Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020

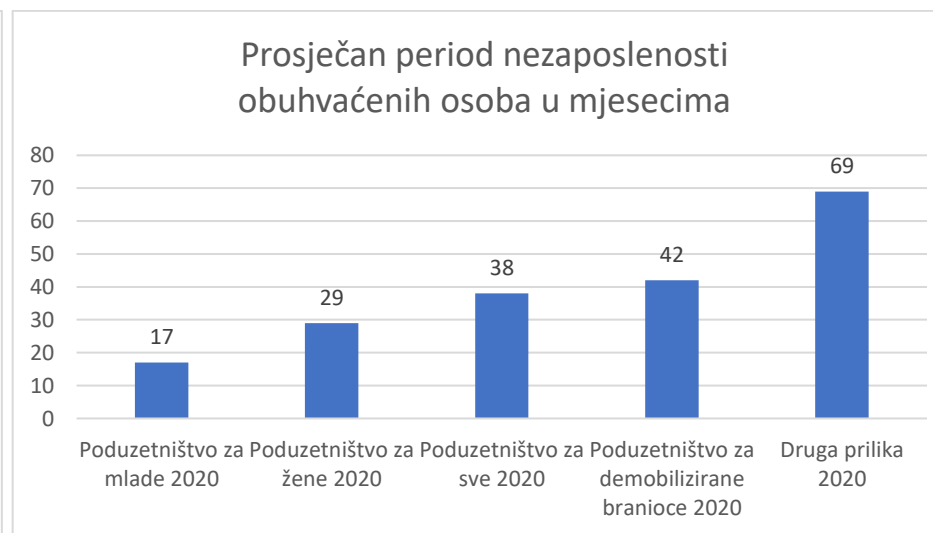
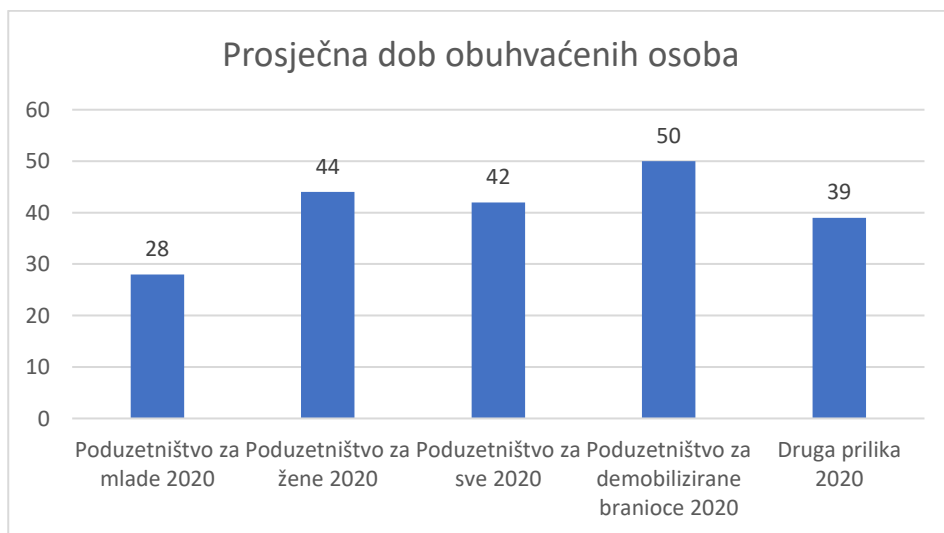
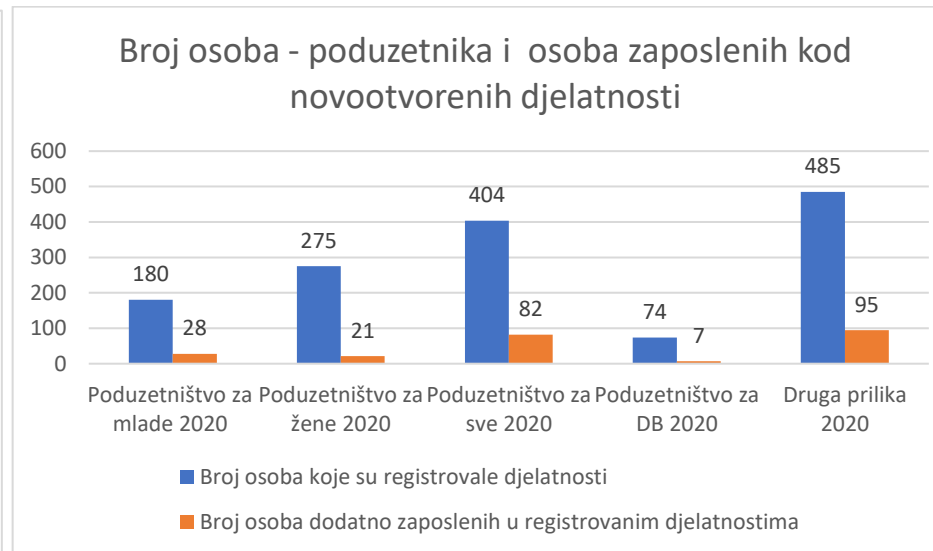
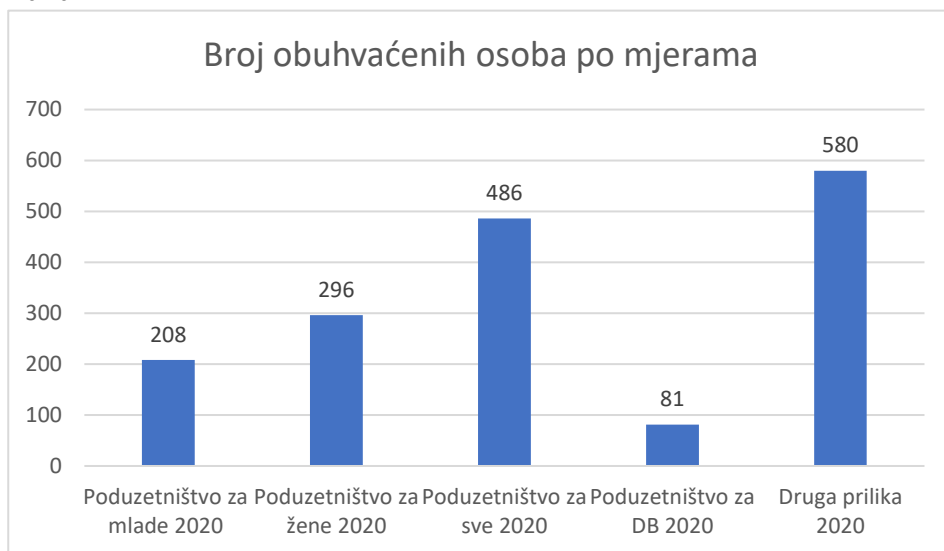

Tabela 10: Broj novootvorenih registriranih poslovnih subjekata po oblastima/djelatnostima i vrsti mjere

Oblast/Djelatnost	Broj novootvorenih registriranih poslovnih subjekata					Ukupno	%
	Poduzetništvo za mlade 2020	Poduzetništvo za žene 2020	Poduzetništvo za sve 2020	Poduzetništvo za DB 2020	Druga prilika		
A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	29	90	108	39	131	397	28,00%
C – Prerađivačka industrija	24	41	45	7	67	184	12,98%
D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i	0	0	1	0	0	1	0,07%
E –Snabdijevanje vodom i upravljanje otpadom	1	0	0	0	0	1	0,07%
F – Građevinarstvo	13	1	72	9	31	126	8,89%
G –Trgovina	20	64	78	12	98	272	19,18%
H – Saobraćaj, skladištenje	13	0	25	3	26	67	4,72%
I – Ugostiteljstvo	31	23	30	1	46	131	9,24%
J – Informacije i komunikacije	3	0	4	0	2	9	0,63%
L – Poslovanje nekretninama	0	1	1	0	0	2	0,14%
M – Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	7	9	7	1	9	33	2,33%
N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3	7	6	1	10	27	1,90%
P – Obrazovanje	2	2	2	1	4	11	0,78%
Q – Zdravstvena i socijalna zaštita	4	1	5	0	3	13	0,92%
R – Umjetnost, zabava i rekreacija	0	3	2	0	4	9	0,63%
S – Ostale uslužne djelatnosti	30	32	17	0	52	131	9,24%
T – Djelatnost domaćinstava	0	1	0	0	2	3	0,21%
UKUPNO	180	275	404	74	485	1.418	100,00%

10. Mjerenje održivosti zaposlenja

U sklopu provođenja evaluacije Program sa aspekta održivosti zaposlenja (novotvorenih poslovnih djelatnosti) 12 mjeseci nakon završetka realizacije pojedinačnih ugovora o sufinansiranju samozapošljavanja izvršena su provjere statusa svih osoba putem portala Porezne uprave Federacije BiH. Provjerom statusa podaci su evidentirani ukupno za sve osobe po svim mjerama u sklopu Programa, dodatno disagregirani, sa provjerom statusa zaposlenja na zadati period, po spolu ali i po period sufinansiranja samozapošljavanja (s obzirom da je sufinansiranje osoba koje su registrirale poslovnu djelatnost trajalo 12, a osoba zaposlenih u novootvorenim registrovanim poslovnim djelatnostima šest (6) mjeseci).

Tabela 11: Pregled podataka o stopi održivosti zaposlenja 12 mjeseci nakon završetka Programa (po mjerama za ukupan broj osoba i po spolu)

Naziv mjere	Ukupan broj osoba	M	Ž	Broj zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa	% zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa	% M zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa	% Ž zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa
Poduzetništvo za mlade 2020	208	147	61	154	74,0%	75,5%	70,5%
Poduzetništvo za žene 2020	296	7	289	170	57,4%	42,9%	57,8%
Poduzetništvo za sve 2020	486	411	75	358	73,7%	75,9%	61,3%
Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020	81	76	5	55	67,9%	69,7%	40,0%
Druga prilika 2020	580	316	264	407	70,1%	79,1%	59,5%
UKUPNO	1.651	957	694	1.144	69,3%	76,2%	59,8%

Iz prezentiranih podataka može se uočiti da je od 1.651 osobe njih 1.144 (69%) još uvijek bilo zaposleno. Najveća stopa održivosti zabilježena je u mjeri Poduzetništvo za mlade 2020, čak 74%. Također, izuzetno visoke stope zadržavanja statusa poduzetnika i zaposlenja evidentirane su i kod korisnika u mjerama Poduzetništvo za sve 2020 i Druga prilika 2020 i to 73,7% odnosno 70,2%. Posmatrajući podatke po spolu na nivou Programa za sve mjere uočljivo je da je održivost bolja kod muškaraca (76%) nego kod žena (60%), izuzev kod mjere Poduzetništvo za žene 2020 koja bila usmjerena upravo na žene.

Posmatrajući status poduzetnika ili zaposlenika, evidentno je da je održivost bolja kod osoba čije je samozapošljavanje sufinansirano u trajanju od 12 mjeseci tj. osoba koje su registrovale poslovnu djelatnost u odnosu na osobe koje su zaposlene kod ovih poduzetnika tj. u okviru novootvorenih registrovanih poslovnih djelatnosti.

Tabela 12: Pregled podataka o stopi održivosti zaposlenja 12 mjeseci nakon završetka Programa (po mjerama za osobe koje su registrovale poslovnu djelatnost i koje su zaposlene u istim)

Naziv mjere	Ukupan broj osoba	Broj osoba sufinansiranih 6 mjeseci	Broj osoba sufinansiranih 12 mjeseci	% zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa koji su sufinansirani 6 mjeseci	% zaposlenih 12 mjeseci nakon završetka Programa koji su sufinansirani 12 mjeseci
Poduzetništvo za mlade 2020	208	28	180	64,3%	75,6%
Poduzetništvo za žene 2020	296	21	275	42,9%	58,5%
Poduzetništvo za sve 2020	486	82	404	59,8%	76,5%
Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020	81	7	74	42,9%	70,3%
Druga prilika 2020	580	95	485	55,8%	73,0%
UKUPNO	1.651	233	1.418	56,7%	71,4%

11. Osnovna zapažanja i rezultati

U okviru sagledavanja ukupne slike vezane za realizaciju Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020 utvrđeni su podaci po osnovu različitih indikatora vezanih za ovaj program (omjer ugovaranja predviđenih sredstava, samozapošljavanje i zapošljavanje planiranog broja osoba, struktura obuhvaćenih osoba i djelatnosti po različitim parametrima, održivost zaposlenja) koji se odvijao u globalno i historijski otežanim okolnostima.

Kao izvor verifikacije rezultata u okviru monitoringa korišteni su:

- izvještaji iz APZ modula JIS-a (modula za realizaciju mjera aktive politike zapošljavanja iz aplikacije Jedinственog informacionog sistema) i to: APZ detaljni pojedinačni pregled ugovora i APZ pregled poslodavaca i zaposlenika
- podaci iz Sektora za finansije – stanje na dan 31.12.2021. godine
- dokumentacija iz Sektora za aktivnu politiku zapošljavanja i Jedinice za realizaciju projekata sa drugim organizacijama i institucijama.

U okviru analize realizacije Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP 2020, a na osnovu pomenutih sredstava verifikacije evidentirani su sljedeći pokazatelji:

- početna planirana sredstva predviđena za realizaciju Programa su iznosila 14.000.000 KM,
- vrijednost ugovorenih sredstava je bila 9.014.270 KM ili 64,4% od početnih planiranih sredstava,
- zaključeno je 1.418 ugovora o sufinansiranju samozapošljavanja po svim mjerama u okviru Programa sa isto toliko osoba koje su registrovale poslovnu djelatnost i u kojima je dodatno sufinansirano zapošljavanje 233 osobe,
- najviše poslovnih subjekata je registrovano u oblasti A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov (28%), zatim u oblasti G – Trgovina (19%), C – Prerađivačka industrija (13%) i oblasti F – Građevinarstvo (9%),
- obuhvaćeno je ukupno 1.651 osoba ili 83% od predviđenih 2.000 osoba,
- posmatrano po spolu mjerama je obuhvaćeno 957 muškaraca (58%) i 694 žene (42%),
- prema stručnoj spremi obuhvaćeno je: 285 NKV i PKV (17%), 669 KV (41%), 539 SSS (33%), 155 VSS i VŠS (9%), što govori u prilog činjenici da su najviše obuhvaćene osobe koje su prema stručnoj spremi ujedno i najbrojnije na evidenciji nezaposlenih osoba,
- dugotrajno nezaposlenih tj. od 7 do 12 mjeseci je 18%, a duže od 12 mjeseci je 42%, što ukazuje na činjenicu da skoro polovina obuhvaćenih su dugotrajno nezaposlene osobe koje spadaju u kategoriju teže zapošljivih,
- prosječan period nezaposlenosti osoba zaposlenih po svim mjerama iz Programa - prije zasnivanja radnog odnosa je čak 39 mjeseci,
- osoba dobi od 40 i više godina je 47%, dok mladi dobi do 30 godina čine 23%, a što potvrđuje oopredijeljenost podrške prema mladima i starijim od 40 godina,
- prosječna dob obuhvaćenih osoba je 41 godina,
- prosječna stopa održivosti zaposlenja po svim mjerama, 12 mjeseci nakon završetka Programa (još uvijek u vremenu pojačanih pandemijskih mjera), iznosi 69% (1.144 od 1.651 osobe), s tim da je u mjerama Poduzetništvo za mlade 2020 i Poduzetništvo za sve 2020 evidentirana održivost od 74%.

Najviše osoba je zaposleno i sredstava ugovoreno u okviru mjere Druga prilika 2020 (580 osoba ili 35% od ukupno obuhvaćenih i 3.123.782 KM ili 35% od ukupno ugovorenih sredstava). Slijede mjere Poduzetništvo za sve 2020 sa 486 osoba i 2.448.007 KM, Poduzetništvo za žene 2020 sa 296 osoba i 1.703.177 KM, Poduzetništvo za mlade 2020 sa

208 osoba i 1.259.275 KM i Poduzetništvo za demobilizirane branioce 2020 sa 81 osobom i 480.029 KM.

Veoma je značajno da je ostvaren prihvatljiv omjer učešća muškaraca i žena među osobama obuhvaćenim ovim Programom, naročito zahvaljujući realizaciji mjere Poduzetništvo za žene 2020.

Više značajnih uzroka itekako su uticali na otežanu realizaciju ovog programa:

- tromjesečni prekid usljed proglašenja stanja prirodne nesreće 17.3.2020. godine nekoliko dana nakon otvaranja javnog poziva, zbog pandemije Covid-19, a po zahtjevu Vlade Federacije BiH,
- masovno otpuštanje radnika kao posljedica lockdown-a (Zavod i kantonalne službe za zapošljavanje su bile izložene snažnom pritisku u administrativnom i finansijskom smislu),
- preusmjeravanje značajnog iznosa sredstava namijenjenog realizaciji programa APZ u svrhu osiguranja sredstava za materijalnu i socijalnu sigurnost nezaposlenih osoba - onih koji su u velikom broju ostali bez posla zbog pandemije u periodu najjačeg pritiska na evidenciju nezaposlenih i službe za zapošljavanje, te
- izbjegavanje preklapanja sa „Korona zakonom“ - Zavod je uložio dodatne napore da izbjegne preklapanje između realizacije Programa i dodatnih subvencija Vlade Federacije BiH u cilju neutralizacije posljedica „lock down-a“ propisanih Zakonom o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica (Službene novine FBiH 28/20).

I pored svih otežavajućih okolnosti, od ukupno 1.651 osobe obuhvaćene ovim programom 12 mjeseci nakon završetka Programa u radnom odnosu (kao poduzetnik ili zaposlenik) su bile 1.144 osobe (69%) što se može smatrati izuzetno dobrim rezultatom uzimajući u obzir otežani socio-ekonomski i zdravstveni kontekst u kojem se odvijala realizacija programa. Važno je istaći da u mjerama Poduzetništvo za mlade 2020 i Poduzetništvo za sve 2020 stopa održivosti iznosi čak 74%.

Ovim programom dat je izuzetan doprinos u promoviraju poduzetništva u različitim kategorijama nezaposlenih osoba, a posebno među mladim i ženama, ali i dugotrajno nezaposlenim i ostalim kategorijama.

Potrebno je naglasiti da je Program u fokus postavio ključne ciljne grupe kojima je realizacijom odgovarajućih mjera posvećena dužna pažnja, a to su prije svega: mladi, žene, i demobilisani borci.

Najava realizacije Programa, objava teksta Programa na web portalu www.fzzz.ba prije zvaničnog javnog poziva, kao i distribucija informativnih letaka, omogućava visok nivo transparentnosti i omogućava upoznavanje šire javnosti sa uslovima, načinom realizacije i drugim podacima u vezi sa Programom.

Također, način realizacije Programa kroz sistem mjesečne refundacije sredstava nakon ispunjavanja uslova za isplatu sredstava (dokazivanje prethodno isplaćenih obaveznih poreza i doprinosa) pokazuje odgovornost prema javnim sredstvima, osigurava transparentan, opravdan i siguran utrošak javnih sredstava i poništava rizike koji se bi se javljali kod avansnog plaćanja.

Očigledno da se u predmetnom periodu čitav niz komplikacija i faktora na tržištu rada i u oblasti ekonomskog razvoja ispreplitao nakon proglašenja stanja prirodne nesreće zbog pandemije COVID-19 (tromjesečni lockdown, masovni gubitak radnih mjesta tj. smanjenje broja zaposlenih, pad industrijske proizvodnje i izvoza, i dr.), što je dodatno otežavalo optimalnu realizaciju programa aktivne politike zapošljavanja. Zavod se kontinuirano prilagođavao ekstremnim novonastalim okolnostima u cilju što bolje realizacije Programa.

Nakon ovakvog stanja prilike na tržištu rada se polako stabiliziraju (raste zaposlenost i smanjuje se nezaposlenost). Brojne analize domaćih i međunarodnih institucija ukazuju da proces stabilizacije i oporavka društveno-ekonomskih prilika u narednom periodu prijete drugi faktori u globalnom smislu.

Iskustva iz ranijih ekonomskih kriza, prema brojnim autorima i analitičarima, pokazuju da programi aktivne politike zapošljavanja mogu itekako pomoći u popravljaju stanja na tržištu rada, zajedno s ostalim intervencijama nadležnih vlada, te se stoga nameće imperativ realizacije ovakvih programa u narednom periodu uz popravljanje performansi, preveniranje rizika i otklanjanje eventualnih nedostataka, te davanje posebne pažnje mladim osobama, dugotrajno nezaposlenim osobama, osobama starije dobi i ženama.

12. Preporuke

U vezi sa naprijed navedenim za slične programe u narednom periodu preporučuje se sljedeće:

- nastaviti s realizacijom mjera čije su ciljne grupe prioritarno: mladi, žene, dugotrajno nezaposlene osobe, osobe dobi starije od 40 godine;
- javni poziv objavljivati što ranije po usvajanju Finansijskog plana;
- prilagođavati mjere u skladu s okolnostima u privredi i na tržištu rada i analizom rezultata prethodnih mjera;
- brže dostavljati dokumentaciju o pravdanjima za uplatu subvencije od službi prema Zavodu, te samim tim brže isplaćivati ugovorena sredstva;
- kontinuirano pratiti rokove za dostavu dokumentacije, te u skladu s potrebom slati urgencije i opomene pred raskid ugovora;
- brže ažurirati listu ugovora i listu čekanja/listu aplikacija radi ugovaranja ukupno raspoloživih sredstava;
- redovno provjeravati dinamiku isplata po ugovorima radi pravovremenog završetka Programa;
- tehnički unapređivati aplikaciju za realizaciju Programa naročito u izvještajnom dijelu;
- prilagođavati mjere u skladu s okolnostima u privredi i na tržištu rada i analizom rezultata prethodnih mjera (visina i trajanje subvencije; razvoj poduzetničke kulture i dr.);
- u okviru oglašavanja putem web portala i društvenih medija Zavoda kao i drugih medija prije objave javnog poziva nezaposlene osobe dodatno informisati o mogućnostima učešća i pravilima realizacije Programa i promovirati poduzetništvo i postignute rezultate u okviru ovakvih programa;
- promovirati uspješne priče o osobama koje su pokrenule biznis/ registrovale poslovni subjekt uz podršku Programa sufinansiranja samozapošljavanja START UP;
- razmjenjivati iskustva s nevladinim organizacijama, fondacijama, međunarodnim i nacionalnim razvojnim agencijama i drugim institucijama u oblasti poduzetništva.